

Misafir Editörden

21. Yüzyılda Siyaset ve Roman Dosyası

Alternatif Politika yeni sayısında “21. Yüzyılda Siyaset ve Roman” başlıklı bir dosya da içeriyor. Dosyada on bir farklı yazarın kaleminden çıkan sekiz metin yer almakta ve her biri ilgili dosyaya dair çağrımızın farklı boyutlarına dair son derece ufuk açıcı katkılar sundu. Dahası dosyada makalelerin odaklandıkları romanların dönemsel, tematik ve coğrafi çeşitliliği/dağılımı da bizatihi siyaset ve roman ilişkisinin bugününü anlamak ve geleceğine dair öngörülerde bulunabilmek adına ipuçları vermekte. Bu nedenle dosya kapsamındaki makaleleri okurla buluşturmada önce bu sayının ortaya çıkışı öncesi beklentilerimizi, tercihlerimizi ve nihayetinde sayıyı ortaya çıkaran metinlerin genel görüntüsünü betimlemek yerinde olacak.

Derginin bir sayısını “Siyaset ve Roman” ilişkisine ayırma fikri ortaya çıktığında bunu genel bir başlık yerine 2000’li yıllardaki tabloyla sınırlı tutmayı tercih ettik. Bu tercihin gerisinde böylesi bir tartışmanın roman ve siyaset ilişkisinin seyri konusunda bir “ilerleme”nin ne ölçüde mümkün olduğunu test edebilecek olması yatıyordu. Keza edebî olanın siyasal olan ile ilişkisini konu eden çoğu tartışma açık ya da örtük bir biçimde, “elbet bir gün” ilkinin özerkliğinin de mümkün olacağı “iyimserliği”ni içeriyor ve yeni milenyumun da bu iyimserliğe dair bir değerlendirme için anlamlı bir zaman olduğunu düşündük. Kültürün “yüksek” ve “popüler” şeklinde ayrışmasının “bir nebze” de olsa geride kaldığı; edebî metinlerin siyasal amaç ve gündemlerle bağlantılı bir şekilde “tezli”den “güdümlü”ye uzanan çeşitlilikteki sıfatlarla anılmasının da arkaik bulunduğu bir dönemde olduğumuzu varsayabiliriz. Dahası 21. yüzyılın iletişim teknolojileri matbuat kapitalizmini neo-liberal bir düzenle örtüştürürken, “pazar”ın belirleyiciliğini siyasetinkiyle mukayese etmek anlamlı görünüyor.

Öte yandan böylesi bir çağrının Türkiye’deki edebî tartışma ve üretime dönük bir ilgi uyandırması da kaçınılmazdı ve bu noktada da yazar ve okurlarımızın bakışlarını 2000’li yıllara kaydırmalarını anlamlı bulduk. Yaşar Nabi’nin “estetik kaidelerin ehemmiyeti, inkılap devirlerinde ikinci derecededir” ifadesi geride kalan yüzyılda yazardan eleştirmene birçok tarafın perspektifinde yansılarda bulunmuşken, bugün ve yakın geçmişe odaklanmayı “inkılap” (ve

dolayısıyla estetiğin önemi) bakımından nasıl bir konuma vardığımızı anlamak için de faydalı gördük.

Dönemler arası bir karşılaştırma gündeme geldiğinde kıyaslanacak tarafları terazinin kefelerine yerleştirmek gerekiyor ve ele aldığımız konuda taraflardan ilkinin de romanı siyasetin bir aracı olarak gören anlayış oluşturuyor. Zaten siyasetin yanına “ve” bağlacı ile eklenen hemen her sözcüğün kaderinde böylesi bir araçsal rol yatmıyor mu? “Siyaset ve sanat”, “siyaset ve edebiyat”, “siyaset ve roman” gibi başlıklar bu durumdan muaf olmadıkları gibi anılan araçsallaştırmanın belki de en tartışmalı ilişki örneklerini sunuyor. Siyasal amaçların, gündemlerin ve programların ışığında işlev kazanan ve hatta başarı kıstası da bu işlevi yerine getirmesi üzerinden şekillenen bir edebiyat anlayışı özellikle 19. yüzyıla uzanan bir tarihsel geçmişten beri kendisini gösterdi. Modernleşme ile birlikte baş döndürücü ölçüde hızlanan toplumsal hareketliliğe rejimlerin, devletlerin ve ekonomik yapıların dönüşümünün eşlik etmesi, edebiyatın konusunu, amacını, etkisini, romanın yükselişinde olduğu üzere türlerinin gelişimini ve en önemlisi, edebiyattan beklentileri de etkiledi. Edebiyatın ulus inşasında bir araç olarak kullanılmasından başlayan bireyleri bir kimlikle irtibatlandırma gayesi, devam eden on yıllarda farklı ideolojilerin ve siyasal görüşlerin yaygınlaştırılması çabasında da benzer pratikleri karşımıza çıkardı.

Üstelik bahsedilen tarihsel geçmişin sadece siyasal olanın edebi olanı tesiri altına alması ve doğrudan emir-komuta şeklinde bir işleyişle onu üstten belirlemesi şeklinde yorumlanmaması gerek. Kuşkusuz böylesi bir edebiyat türünün gözlemlendiği ve hatta zaman zaman başat hale geldiği açık. Ancak daha kritik olanın yazar-metin-okur ilişkisinde siyasetin doğrudan ve dolaylı biçimlerdeki etkisinin kanıksanması ve normalleştirilmesi olduğu da söylenebilir. Nitekim metnin henüz yazıya dökülmemişken dahi bir ulus devlete ait olması; o ulusun siyasal ve toplumsal karakteristiklerinin metnin edebi anlamını, içerik ve bağlamını hem yazar hem okur hem de eleştirmen için şekillendirmesi durumu genelde edebiyat özelde romanın tarihinin erken dönemlerinden beri kanıksanmış hususlar. Dahası konunun millet ve milliyetçilik tartışmalarından uzaklaşabildiği örneklerde de tablo farklı olmadı. Örneğin yazarın ve/ya metnin gücünün toplumsal eşitsizlikleri, adaletsizlikleri ve çatışmaları yansıtabilme mahareti ile ölçülüp önemsendiği de oldu. Kısaca 19. yüzyıldan 20. yüzyıla uzayan süreç boyunca, romanı değerlendirmede tek bir ölçüt bulunmasa da ideolojinin estetiği önüne geçmesi, metnin değerinin edebiliğinden çok üstlendiği kamusal/siyasi işlevde aranması sık rastlanan bir durumdu.

Bu tespit ve genellemelerin geçmiş zaman kipiyle mi kullanılacağı yoksa güncel ortamı betimleyip betimlemeyeceği ise dosya konumuzu şekillendiren

başlıca sorulardan biri oldu. Geç 90'lardan 2000'lere uzanan çizgide yaşamın her alanında birçok taş yerinden oynadı ve bunların bir kısmının edebî tartışmalarla ilişkisi kaçınılmaz görünüyor. Örneğin roman yüz yılı aşkın bir süre boyunca farklı toplum mühendisliği projelerinin bir aygıtı konumunda kalmışken, postmodernitenin o hararetli eleştirilerinin bu duruma etki edip etmediği belirsiz. Yine siyasi amaçlar doğrultusunda kitleselleşme stratejilerinin çeşitlendiği ve başta sosyal medya ve farklı popüler kültür ürünleri olmak üzere teknolojik gelişme ve yeniliklerle iç içe geçtiği bir çağda romanın görece özgür ve özerk bir konuma ulaşıp ulaşmadığı da benzer bir kıyas ile yanıtlanabilecek bir soru olarak kendisini gösteriyor.

Belirtildiği üzere dosyayı oluşturan metinlerin her biri bu genellemelerin farklı boyutlarına işaret etmekte. Ancak makalelerin genelini dosyamız adına da sunduğu dikkat çekici bir tablo daha var. Değerlendirme süreçleri tamamlanan makaleler, dosyayı Türkiye ve Latin Amerika edebiyatları şeklinde ikiye ayırıyor. Her ne kadar bu durum tesadüfen ortaya çıksa da tüm üçüncü dünya edebiyatlarının kaçınılmaz şekilde ulusal bir alegori vasfı taşıdığını iddia eden Fredric Jameson'u ölümünün yıl dönümü yaklaşmışken bir kez daha anmayı beraberinde getiriyor.

Dosyanın Türkiye'ye odaklanan ilk kısmı Yaşar Nabi'nin sözünün de hakkını verecek bir biçimde inkılabın yanına inkişaf ve inkırazı ekleyen Özgür Emrah Gürel ve Kurtuluş Cengiz'in "Karaosmanoğlu, Tahir ve Pamuk Romanlarında Kemalizm Davası" başlıklı yazıları ile açılıyor. Burada 1934, 1971, 1982 tarihli üç metnin, yazıldıkları tarihin ilerisine geçerek 21. Yüzyıl Türkiye siyasetindeki tartışmalarla nasıl irtibatlandığı ortaya konurken iki yüz yıl arasındaki sürekliliklere de işaret etmiş oluyor.

Bayram Koca ve Ayşem Sezer Şanlı'nın "Türkiye Alegorisi Olarak 995 Km Romanı: Faili Meçhuller Tarihi" başlıklı yazıları ele aldıkları eser ve yazarı ile dosyada önemli bir yer tutuyor. Kırk yılı aşkın bir süredir modern Türk edebiyatının en önemli yazarlarından biri olan Murathan Mungan'ın faili meçhul cinayetler ile siyasal yaşamın odakta olduğu bu istisnai eserine odaklanan Koca ve Sezer-Şanlı, alegori tartışmalarına da güncel bir katkı sunuyorlar.

Hülya Kaşıkçı son on yıllarda edebiyat eleştirisinde önemli bir etkinlik kazanan ekoeleştiriyeye, yakın dönem Türk romanının önemli eserlerinden *Düz Dünyacılar*'ı ele almada başvuruyor. "Eşref-i Mahlûkat' ile 'Eş'şer-i Mahlûkat' Arasında İnsan, Ekoeleştirme ve *Düz Dünyacılar* Romanı" başlıklı makale sadece kronolojik olarak güncel bir eseri değil günümüz siyasetinin önemli bir tartışma konusu olarak "insan merkezli" yaklaşımları da dosyaya taşıyor.

Atıl Cem Çiçek ve Bilginç Eyan'ın "Neoliberal Otoriterleşmeyi 'Salgın' Üzerinden Okumak: *Sıcak Kafa* Romanı Üzerine Bir İnceleme" başlıklı yazıları da ele aldıkları eser ve konuları ile güncel siyasi ve edebî ortama ışık tutan bir diğer örneği oluşturuyor. Afşin Kum'un 2016'da yayımlanan roman, yazarların salgın ve neoliberal otoriterleşme arasındaki ilişkiye dair tartışmalarının merkezini oluşturuyor.

Distopya ve salgın gibi kavramların günümüz siyasal ve toplumsal yaşamındaki izlerinden mi bilinmez *Sıcak Kafa*, dosyamızdaki bir diğer makalenin de konusunu oluşturmakta. Yakup Atamer Aykaç, "*Sıcak Kafa* ve *Yok Oluş*: Ulusal Alegorinin Eleştirisi" başlıklı yazısında 2010'lu yılların Türk ve dünya edebiyatından iki örnek ile başta da işaret edilen Jameson'u anma misyonunu eleştirel bir yorumla yerine getiriyor.

Dosyanın Latin Amerika coğrafyasına uzanan ikinci yarısında üç çalışma yer alıyor. Bunların ilki Ertan Erol'un "Carlos Fuentes'in *La Región Más Transparente* Romanında Kent Olgusu" başlıklı çalışması. Erol bu eseri üzerinden Fuentes'i Meksika Devrimi sonrası sosyo-kültürel bunalım ve yabancılaşma sorunsalını kent ölçeğinde ele alışı ile analiz ediyor.

Elif Tuğba Doğan "Kurmacada Hakikatle Yüzleşmek: Valeria Luiselli'ni Anlatısında Refakatsiz Çocuklar ve Göç Politikaları" başlıklı yazısında Luiselli'nin *Bana Sonunu Söyle* ile *Kayıp Çocuk Arşivi* eserlerini, Orta Amerika'dan ABD'ye yönelen çocuk göçünü sosyal politika perspektifinden ele alıyor. Ayrıca Doğan, ele aldığı örnekte edebi anlatıların toplumsal sorunları görünür kılmanın ötesine geçme ve siyasi müdahale potansiyeline dikkat çekiyor.

Dosyanın kapanışını "Samanta Schweblin'in *Kurtarma Mesafesi* ve Mariana Enríquez'in *Kara Suların Dibinde* Eserlerinde Feminist Eko-Gotik" başlıklı yazısı ile Esra Akgemci yapıyor. Gotiğin Latin Amerika edebiyatında taşıdığı kendi has vasıfların siyasi ve toplumsal meseleleri ele almak için sunduğu olanakları tartışan Akgemci, Schweblin ve Enríquez'i doğayı sömüren ekstraktivist süreçlere dikkat çeken ve bu süreçlerin kadınlar üzerindeki etkisini görünür kılan ekofeminist bir pozisyonda okuyor.

Alternatif Politika'nın "21. Yüzyılda Siyaset ve Roman" dosyası gelişim ve çöküş, siyasal şiddet ve cinayet, salgın, distopya, göç, feminizm, kentleşme ve ekoloji gibi anahtar sözcüklerle katkı sunduğu "siyaset ve roman" ilişkisi tartışmalarının içinde bulunduğumuz zamana ilişkin nihai kararını ise siz okurlarına bırakıyor.

Siyaset ve roman ilişkisine ilişkin akademik ilgisi Türkiye'ye ve erken cumhuriyet dönemine yoğunlaşmış biri olarak kendi deneyiminin sınırlarının oldukça ötesindeki bu dosyaya misafir editörlük yapmama vesile olan Rasim Özgür Dönmez'e, bu kapsamda bir sayının çıkışını emekleriyle kolaylaştıran Alternatif Politika'nın alan editörlerine, çoğu ile bu sayı ile ilk kez iletişim kurmama karşın katkılarını eksik etmeyen tüm hakemlere ve makaleleri ile bu sayıyı vücuda getiren yazarlarımıza sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Kadir DEDE, Doç. Dr.

Hacettepe Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü

kdede@hacettepe.edu.tr

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4218-0399>